

206 Gülsün Tanyeli, “Hiçbir Üstâd Böyle Kâr Etmemiştir”: Osmanlı İnşaat Teknolojisi Tarihi. İstanbul: Akın Nalça Kitapları, 2017. 290 sayfa, 133 şekil. ISBN: 9786058294219

Gülsün Tanyeli'nin “Hiçbir Üstâd Böyle Kâr Etmemiştir”: Osmanlı İnşaat Teknolojisi Tarihi adlı kitabı, mimar ve restoratör olan yazarın, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde çalıştığı ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kazı ve restorasyon çalışmaları yürüttüğü otuz yılı aşkın bir süreye yayılan araştırma ve gözlemlerinin ürünüdür. Osmanlı yapı teknolojisi tarihini, modern öncesi dönem, özellikle 1400–1800 periyodu bağlamında incelemeyi amaçlayan çalışma, anıtsal kâğır yapıların inşa süreçleri ve unsurlarını, planlama, ölçüm, malzeme temini, temel inşaatı, çeşitli altyapı ve üstyapı öğelerine odaklanarak incelemeye adanmıştır. Yazar, Osmanlı mimarlığının, daha çok biçimsel-görsel analiz ve betimlemelerin hâkim olduğu yirminci yüzyıl mimarlık tarihi literatüründe¹ de 1990 sonrası süreçte sayıları artmaya başlayan bağlamsal ve tematik mimarlık tarihi çalışmalarında² da çoğunlukla yer bulamayan teknoloji boyutunun varlığına dikkat çekmeyi çalışmanın en önemli amaçlarından biri olarak tanımlıyor (s. 8). Çalışmanın temel amacı ise yazar tarafından, Osmanlı mimarlığı ve yapı teknolojisinin Avrupa, İran-Orta Asya, Anadolu ve Roma-Bizans miraslarını da içeren farklı mimarlık gelenekleriyle ilişki ve devamlılıklarına işaretlerle, dışa kapalı, yalıtılmış, saf bir Osmanlı mimarlık kültürü tasavvuruna karşı çıkmak olarak tanımlanıyor (s. 9).

Osmanlı yapı teknolojisi ve malzemeleri üzerine görece az sayıdaki bir dizi araştırmanın yanı sıra, Osmanlı döneminde yaşamış seyyah ve tarihçilerin anlatıları; Başbakanlık Osmanlı Arşivleri ve Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'ndeki inşaat, tamirat ve mühimme defterlerini içeren çeşitli belgeler ile Osmanlı döneminden günümüze ulaşan pek çok kâğır anıtsal yapı, kitabın ana kaynaklarını oluşturuyor. Osmanlı hanedan mensupları ve saray elitleri ta-

rafından inşa edilmiş, çoğunluğu başkent İstanbul'da bulunan anıtsal kâğır yapıların inşa malzemeleri ve süreçleri ise, çalışmanın ana izleğini teşkil ediyor. Kitapta üzerinde en çok durulan ve detaylı biçimde işlenen tema, inşa malzemeleri ve gereçlerinin seçimi, kaynakları ve nakliyesi. Kitabın iki ana tezinden birincisi de temel bir inşaat malzemesinin kullanımı üzerinden, yani Osmanlı inşaat teknolojisinde demir kullanımının evrimine dayanarak kurgulanıyor. Yazara göre demir kullanımı, Osmanlı yapı teknolojisinin en önemli değişim güzergâhını oluşturuyor ve anıtsal Osmanlı yapılarını analiz etmek ve bu mimari teknolojinin evrimini anlamak için, yeni bir dönemlendirme imkânı sağlıyor (s. 260). Osmanlı mimarlık kültürü ve inşaat teknolojisinin beslediği kaynakların çeşitliliği ve değişkenliği, kitabın diğer ana argümanının temelini oluşturuyor. Osmanlı inşaatçıların dayandıkları teknik bilgi birikimi için tek bir köken/gelenek arama çabasına karşı çıkan yazar, Osmanlı inşaat kültürünün beslediği kaynakları açıklamak için çoğulcu bir çerçeve öneriyor (s. 270).

Kitap, giriş ve sonuç kısımlarına ek olarak, iki ana bölümden oluşuyor. Giriş bölümünde, Türkiye'deki mimarlık ve inşaat teknolojisi tarihi araştırmaları inceleniyor ve çalışmanın bu literatürde nereye oturduğu ve alana katkısı hakkında bir tartışma yürütülüyor. Bu bölümde, ortaya çıkışı 1940'lara kadar götürülebilen Osmanlı yapı teknolojisi üzerine akademik çalışmaların, çoğunlukla tekil yapı teknikleri, unsurları veya malzemelerine odaklandığı³ ve Tanyeli'nin çalışmasının, malzeme ve inşa sürecini bütüncül olarak ele alan ve büyük anıtsal yapıların tasarım aşamasından başlayarak adım adım nasıl inşa edildiğini gösteren ender çalışmalardan⁴ olduğuna işaret ediliyor. Yazara göre alandaki çalışmaların kısıtlılığının sebebi, Osmanlı kültürünün teknolojik bir kavrayışının mimarlık alanı dışında pek akla gelmemiş olması ve Osmanlı tarihi araştırmacılarının, daha çok siyasal, askeri ve toplumsal alanlara dair sorunsallara odaklanmayı tercih etmesidir (s. 14–15).

Kitabın en uzun bölümü olan “Anıtsal Kâğır İnşaat Teknolojisi” başlıklı birinci bölümde, anıtsal bir Osmanlı yapısının inşa aşamaları ve malzemeleri, sırasıyla

la ve bir dizi alt başlık altında detaylı bir biçimde inceleniyor. Söz konusu binaların tasarım aşamaları ile başlayan araştırma, arazi ölçüm ve planlama ile çeşitli taşlar, devşirme elemanlar, pişmiş toprak, ahşap ve demir öğeleri içeren inşaat malzemelerinin kaynakları, temini ve yapıarda kullanıldığı yerlerin incelenmesi ile devam ediyor. Bundan sonra, sırasıyla temel inşaatı, duvarlar, ayaklar ve sütunları içeren üst yapı elemanları ile kubbe ve tonozları içeren örtü elemanları ele alınıyor. Ahşabın ve demirin üst yapı ve örtü elemanı olarak kullanımına ağırlık veriliyor ve bu tema, ayrı alt başlıklar altında işleniyor. Son olarak, geçiş elemanları, onarım amaçlı öğeler ve binaların bitiş süreçleri inceleniyor. Pek çok mimarlık ve malzeme terimi içeren bu bölümde okuyucu, hem yapı terminolojisi hakkında bilgilendiriliyor, hem çeşitli inşa süreçleri ve malzemeleri hakkında detaylı ve açıklayıcı bilgiler ediniyor.

“Osmanlı İnşaat Teknolojisinin Değişim Evreleri” adlı ikinci bölümde yazar, Osmanlı inşaat teknolojisinin evrimini anlamak için en önemli yolun, yapıardaki demir kullanımının geçirdiği değişimleri takip etmek olduğunu iddia ediyor ve bu sav üzerinden, Osmanlı inşaat teknolojisinin gelişmesini izleyen bir dönemlendirme öneriyor. Buna göre, Osmanlı inşaat teknolojisinin evrimi, birbirini takip eden dört ana döneme ayrılabilir: (1) Teknolojik değişimde başlangıç (1440–1520); (2) Demir kullanımının yaygınlaşması (1520–1580); (3) Teknolojik anlamda uzun bir klasik dönem (1580–1700); (4) Batılı tekniklerin ithali öncesi dönem (1700–1850). Bu yeni dönemlendirmede, literatürdeki hâkim görüşte Osmanlı mimarisinin gerileme veya zayıflama dönemi olarak değerlendirilen “Sinan Çağı” sonrası, demirin strüktürel kullanımındaki artış ve profesyonelliğe dayanarak, Osmanlı inşaat teknolojisinin en gelişmiş ve klasik dönemi olarak tanımlanıyor.

Sonuç bölümü olarak yazılan “Teknolojik Bağlamda Osmanlı Mimarlığı” isimli kısımda ise Tanyeli, kitabın iki ana argümanını yineleyerek Osmanlı inşaat teknolojisinin gelişiminde demir kullanımının merkeziliğine ve bu yapı kültürünün beslediği mimari ve teknolojik geleneklerin çoğulluğuna ve dinamik-

mine vurgu yapıyor. Strüktürel bir eleman olarak demirin ahşap ile yer değiştirmesinin, pek çok teknolojik sorunun çözümünü sağladığının ve Osmanlı inşa teknolojisinde bir devrim oluşturduğunun tekrar altı çiziliyor. Bundan sonra yazar, Osmanlı anıtsal yapılarında demirin kullanımının artışının sebeplerini araştırmaya girişiyor ve demir kullanımı bağlamında Osmanlı inşaat pratiklerinin, geç on beşinci yüzyıldan başlayarak gitgide İtalyan ve Batı Avrupa çizgisiyle benzerlik gösterdiğini iddia ediyor. Ortaçağdan itibaren demirin strüktürel bir öge olarak kullanıldığı Batı Avrupa mimari teknolojik geleneğinin, demir kullanımı açısından Osmanlı inşaat geleneğiyle karşılaştırma yapmaya olanak veren tek gelenek olduğunu savunan yazar, Osmanlılar'ın Batı Avrupa'ya kıyasla demiri kullanmakta bir asır geç kalmış olsa da on altıncı yüzyılda bu açığı kapatarak demiri bir yapı elemanı olarak adapte etmeyi başardığını belirtiyor. Tanyeli on sekizinci yüzyıldan itibaren ise inşaat teknolojisi ve demirin yapı elemanı olarak kullanımında Batı'da tırmanan gelişmelerin gerisinde kaldığını ve bunun sebebinin bu dönemde, Osmanlı inşaat teknolojisi üretim geleneğinin tümüyle gelişime kapalı olduğunu iddia ediyor.

"Hiçbir Üstâd Böyle Kâr Etmemiştir," Osmanlı inşaat teknolojisi tarihini bütünsel ve kapsamlı bir biçimde ele alan ender çalışmalardan biri olarak, alandaki önemli bir boşluğu dolduruyor ve literatüre oldukça önemli bir katkı sunuyor. Birkaç istisna dışında, bu alandaki yayınların neredeyse hepsi, konuyu parçalı olarak veya tekil örnekler üzerinden araştıran çalışmaların ürünüdür. Bu araştırmalar genelde, belli bir inşaat malzemesinin belirli bir dönemdeki kullanımına veya tekil yapılardaki inşaat usulleri veya malzemelerine odaklanmaktadır. Tanyeli'nin görece geniş bir dönemi ele alan bu çalışması, Osmanlı yapı teknolojisinde kullanılan en önemli malzemeler ve tekniklere değinmesi ve farklı dönemlerden pek çok yapı örneğini incelemesi ile konuyu oldukça kapsamlı bir biçimde işliyor ve anıtsal kâgir bir Osmanlı binasının inşa sürecini, başlangıcından bitişine kadar tahayyül etmemize yardımcı oluyor.

Kitabın önemli katkılarından bir diğeri, mimarlık ve inşaat alanları kap-

samındaki teknik bir konuyu, alan dışındaki okuyucu kitlesine açmasıdır. Çalışmanın çok sayıda teknik terim ve mimar olmayanlar için anlaşılması güç teknik konu ve detay içermesine karşın, yazarın açıklayıcı ve anlaşılır dili sayesinde konu geniş bir okuyucu kitlesi için anlaşılır kılınıyor. Fotoğraflar, planlar ve çizimleri içeren özenle seçilmiş çok sayıda görselin de konunun anlaşılır kılınmasına önemli bir katkıda bulunduğu söylenebilir. Görsellere ek olarak kullanılan arşiv malzemesi ve tarih kaynaklarının çeşitliliği de işlenen konunun bağlamsallaştırılmasına sunduğu katkı ile bu çalışmayı, salt tekniğe odaklı bir araştırma olmanın ötesine taşıyor ve onu daha kapsamlı bir hale getiriyor. Büyük ölçüde kaynakların zenginliği, çeşitliliği ve arşiv malzemesine geniş yer verilmesi sayesinde kitap, inşaat malzemesi ve teknikleri yanında, bu konuyla bağlantılı biçimde ele alınan, Osmanlı toplumsal, kültürel, sosyal ve coğrafi tarihine değinen konular hakkında da önemli bilgiler sunuyor. Arşiv belgeleri, dönem tarihleri ve seyahat anlatılarının kullanımı, ham veya işlenmiş inşaat malzemelerinin kaynakları ve coğrafi dağılımı; bunların inşaat mahalline nakliye süreçleri ve araçları; devşirme malzeme kullanımını ve seçiminin sembolik ve işlevsel anlamları gibi Osmanlı toplumsal hayatına, coğrafi kültürüne ve inşaat dışı teknolojik yöntemler gibi farklı konulara değinmeyi mümkün kılıyor.

Bana göre kitabın en güçlü ve önemli argümanı, Osmanlı mimari kültürü ve inşaat teknolojisinin köken ve bağlantılarının çoğulluğu, çeşitliliği ve değişkenliğidir. Yazar, akademiye yaygın olarak savunulan, başka kültür ve toplumlarla—özellikle Batı Avrupa ile—ancak on sekizinci yüzyıl ve sonrasında karşılaşan ve etkileşime giren, daha önceki dönemlerde durağan ve içe kapalı bir Osmanlı tasavvuruna karşı çıkarak, modern öncesi Osmanlı toplumunun, teknolojisinin ve kültürünün de çeşitli kültürel ve teknolojik geleneklerle ilişki içerisinde olduğunu gösteriyor. Yazara göre Batı Avrupa başta olmak üzere pek çok mimari ve teknolojik gelenek, Osmanlı yapı tekniklerini ve mimari kültürünü beslemiştir ve modern öncesi dönem bağlamında, İtalya-Venedik'e ek olarak, İran-Orta Asya ve Antikite-Roma-

Bizans inşa gelenekleri ile Osmanlı inşaat teknolojisi alanındaki devamlılık ve etkileşimleri gözlemlemek mümkündür. Kitabın ikna edici biçimde savunulan bu tezi, Osmanlı kültürüne dair özcü yaklaşımlara karşı çıkması açısından oldukça önemlidir. Bu sav ile hem durağan, içe kapalı ve teknolojik gelişime karşı çıkılan bir Osmanlı toplumu ve kültürü tahayyülüne, hem de Osmanlı'nın salt Türk ve Müslüman bir kültür havzası olarak tasavvur edilmesine karşı çıkılarak, Osmanlı toplumsal ve kültürel yaşamındaki çeşitli, çok katmanlı ve değişken unsurlara dikkat çekilmektedir.

Kitabın bu temel argümanında Osmanlı toplumu hakkındaki geleneksel özcü varsayımlara karşı çıkan yazar, bu çalışmada savunduğu başka bir tezinde, farklı bir problemleri tarih-yazımsal kurguya başvuruyor ve farklı bir özcü varsayımı destekliyor. Bir yandan durağan, kültürel etkileşime ve teknolojik gelişime kapalı bir Osmanlı toplumu tasavvuruna karşı çıkan yazar, öte yandan yakın zamana kadar Osmanlı tarihi çalışmalarının çoğunluğunda hâkim olan Hegel-Winckelmann geleneğinin kronolojik bir hiyerarşiye dayanan teleolojik tarih tasavvuruna⁵ başvurarak, Osmanlı inşaat teknolojisinin gelişimi için hiyerarşik bir dönemlendirme ve kronoloji öneriyor. Bu kurguda, inşaat teknolojisinde demir kullanımının gelişimi üzerinden 250 yıl boyunca aşamalı olarak gelişen yapı teknolojisi, bir noktada durağanlaşıyor ve geleneksel tarihyazımında sıklıkla görüldüğü üzere,⁶ Batı ülkelerine kıyasla gerilemeye başlıyor. Bu sav, demirin kullanımının inşaat teknolojisi gelişiminin temel belirleyicisi olduğu varsayımı ile olduğu kadar, Batı Avrupa ülkelerinde kullanılan mimari teknolojileri, Osmanlı yapı teknolojisindeki gelişimi değerlendirmek için yegâne referans noktası olarak belirlemesi sebebiyle de oldukça problemlidir. Demir kullanımının ve dolayısıyla inşaat teknolojisinin 1700'den sonra gelişim göstermediğini savunan yazara göre bunun sebebi, Osmanlı sisteminin, "birçok alanda olduğu gibi bu alanda da gelişmeyi teşvik eden bir itki"den yoksun oluşudur (s. 283).

Yazarın inşaat teknolojisinin evrimini anlamak için demir kullanımını refe-

208 rans olarak belirlemesi, kitabın kurgusu ve tematik dağılımında da sorunlar oluşturuyor. Kitabın neredeyse yarısı, demir teknolojisi ve demirin Osmanlı yapılarında kullanımına adanmış ve diğer yapı malzemeleri ve inşaa tekniklerine bu derece ağırlık verilmemiştir. Demirin, yapı teknolojisindeki merkeziliği ve önemi kabul edilse dahi, inşaat teknolojisinin ve gelişimini anlamada neredeyse tek referans noktası olarak sunulması okuyucunun aklında soru işaretleri bırakıyor. Diğer yapı malzemelerinin kullanılması, işlenmesi ve farklı yapı metotlarında, ele alınan uzun dönem boyunca ne gibi değişimler olduğu sorusu üzerinde yeterince durulmuyor. Ayrıca, demirin kullanımının teknolojik gelişimi izlemenin ve kronolojik kurgunun referans noktasını oluşturduğu savı ikinci bölüme kadar yeterince açık biçimde dile getirilmediği için okuyucu, demirin ele alındığı birinci bölümdeki uzun sayfalar boyunca, kitabın farklı alt başlıklarının neden bu derece detaylı işlenmediği sorusuyla baş başa kalıyor. Bu bölümde, inşaat teknolojisinin uygulayıcıları olan mimar, usta, inşaat işçisi, nakliyatçılar ve bu grupların organizasyonuna neredeyse hiç yer verilmemesi de önemli bir eksiklik olarak görülebilir.

Son olarak, kitabın organizasyonuna ve işlenen örneklerin dağılımına ilişkin sorunlara işaret etmek yerinde olacaktır. Kitabın başlık düzeni ve bölümlen-

mesi, özellikle birinci bölümün çok uzun oluşu ve alt başlıklarının karmaşık düzeni, çalışmanın okunmasını ve içeriğinin izlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu bölümün alt başlıkları altındaki ikinci alt başlıkların numaralandırılmamış veya başka işaretlerle belirtilmemiş oluşu söz konusu zorluk ve karmaşayı arttırmaktadır. Çalışmanın bir başka zayıf noktası da daha geniş bir dönem ele almasına karşın, daha çok on altıncı yüzyıldan yapı örnekleri üzerinde durmasıdır. On altıncı yüzyıldaki farklı hanedan yapılarının yanı sıra, saray mensuplarının himayesinde inşa edilen çeşitli bir yapı grubu üzerinde durulurken, on yedinci ve on sekizinci yüzyıl bağlamında, neredeyse tamamen, az sayıda hanedan anıtı örnek olarak seçilmiştir. On altıncı yüzyılın, diğer yüzyıllara nazaran daha yoğun bir inşaa faaliyetine şahit olduğu yadsınmaz bir gerçek olsa da takip eden iki yüzyıllık dönemde de saray elitleri tarafından inşa edilen pek çok anıtsal yapı bulunmaktadır ve bu çalışma için elverişli örnekler teşkil etmektedir.

Damla Gürkan-Anar
Boğaziçi Üniversitesi
adamlagurkan@gmail.com

1 Betimsel ve formalist yaklaşım, on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinden yirminci yüzyılın son on yılına kadar yazılan Osmanlı mimarlık tari-

hi çalışmalarını tanımlayan başat tarihyazımsal eğilimdir. Bu metodolojik yaklaşım, yapıların görsel ve biçimsel özelliklerini betimlemeyi ve bu özellikler üzerinden sınıflandırmalar ve dönemlendirmeler oluşturmayı amaçlar. Bu yaklaşıma sahip çalışmalara örnek olarak, bkz. Celal Esad Arseven, *Türk Sanatı* 3 c. (İstanbul: MEB, 1956); Ekrem Hakkı Ayverdi ve İ. Aydın Yüksel, *İlk 250 Senenin Osmanlı Mimarisi* (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1976); Oktay Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi* (İstanbul: İnkilap Kitabevi, 1986). Ayrıca bkz. Oya Pancarçoğlu, "Formalism and Academic Foundation of Turkish Art in the Early Twentieth Century," *Muqarnas* 24 (2007): 67-78.

2 Örneğin bkz. Gülrü Necipoğlu, 15. ve 16. Yüzyılda Topkapı Sarayı: Mimarî, Tôren, İktidar, çev. Ruşen Sezer (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014); Lucien Thys-Şenocak, *Hadice Turhan Sultan: Osmanlı İmparatorluğunda Kadın Baniler*, çev. Ayla Ortaç (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2009); Nina Ergin, der., *Anadolu Medeniyetlerinde Hamam Kültürü: Mimarî, Tarih ve İmgelem*, çev. Ayşe Özbay Erozan (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2012).

3 Bu çalışmalara bazı örnekler için bkz. İsmail Hakkı Aksoy, *İstanbul'da Tarihi Yapılarda Uygulanan Temel Sistemleri* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi, 2008); Gülsün Tanyeli ve Uğur Tanyeli, "16. Yüzyıl Osmanlı Mimarlık Teknolojisi," *Türk Kültüründe Sanat ve Mimarî, Klasik Dönem Sanatı ve Mimarlığı Üzerine Denemeler*, der. Mehmet Saçlıoğlu ve Gülsün Tanyeli (İstanbul: 21. Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı, 1993), 125-156.

4 Bkz. Serpil Çelik, *Süleymaniye Külliyesi: Malzeme, Teknik ve Süreç* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2009); Gülsün Tanyeli, "18. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Yapım Süreci: Laleli Külliyesi Örneği," *Celal Esad Arseven Anısına Sanat Tarihi Semineri Bildirileri, 7-10 Mart, 1994* (İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, 2000), 317-326.

5 Ceren Özpınar, *Türkiye'de Sanat Tarihi Yazımı (1970-2010): Sanat Tarihi Anlatıları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016), 23-25.

6 Ibid., 33-36; Gülsüm Baydar, "Mimarlık-Tarih: Türkiye'de Mimarlık Tarihyazımının Tarihsel Yükleri," *E-Skop, Sanat Tarihi, Eleştiri*, erişim tarihi 3 Eylül 2020, <https://www.e-skop.com/skopbulten/mimarlik-%E2%80%93-tarih-turkiyede-mimarlik-tarihi-yaziminin-tarihsel-yukleri/2131>.

Zeren Tanındı, Yazıda Âhenk ve Renk: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonundan Sanatlı Kitaplar, Belgeler ve Hüsn-i Hatlar. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı, Sadberk Hanım Müzesi, 2019. 2 cilt, 816 sayfa. ISBN: 9786059606202

İslam dünyasında yazının kutsal olduğu kadar sanatsal bir işlevi de vardır. Müslümanların en kıymetli metni olan Kur'an-ı Kerim'in güzel bir yazı ile yazılması İslamiyet'in ilk yıllarından itibaren önem verilen bir gelenektir. Kur'an-ı Kerim'de kalem ve yazı üzerine olan ayetler

(68:1, 96:1-6; 2:282), dinin önde gelenlerinin hüsn-i hattı yücelten deyişleri güzel yazının İslam sanatının en etkin türlerinden biri olmasına yol açmış olmalıdır.¹ Hüsn-i hat sanatının ilk örnekleri Kur'an-ı Kerim ile başlar, ardından çeşitli konulardaki kitaplar, belgeler, özel olarak tasarlanmış hat eserleri ile devam ederek seçkin bir kültürün parçası olur. Hüsn-i hat sanatını başta hanedan mensupları olmak üzere toplumun ileri gelenleri himâye eder. Günümüzde müzeler, kütüphaneler ve özel koleksiyonlarda korunan çok sayıda örnek bu sanatın ne denli yaygın olduğunun ve özenle sürdürüldüğünün kanıtıdır.²

Türkiye'nin ilk özel müzesi olan Sadberk Hanım Müzesi (SHM)³ zengin bir kitap ve hat koleksiyonuna ev sahipliği yapar.

Başlangıçta Sevgi Gönül'ün özel ilgisi ile oluşturulan bu koleksiyon zaman içinde Kur'an-ı Kerimler, dua kitapları, hüsn-i hatlar, tarikat levhaları gibi nadide eserlerle gelişir. Sevgi Gönül'ün 2003'teki vefatının ardından 157 hat levhasından oluşan kişisel koleksiyonu müzeye intikal eder. Ayrıca çeşitli yazma eserler, mecmualar, kanunnameler, icazetnameler içeren 601 parçalık Hüseyin Kocabaş Koleksiyonu ve dokuzu Kur'an-ı Kerim olmak üzere yirmi sekiz elyazması ihtiva eden Pîrîzâde Koleksiyonu da müzenin himayesindedir.

Müzedede, 2019 yılında Vehbi Koç Vakfı'nın 50. kuruluş yıldönümü vesilesiyle, müze koleksiyonundan seçilen eserlerle bir sergi düzenlendi ve sergiyle eşzamanlı olarak Türkçe ve İngilizce